

Robert IŠTOK, Dominika PLAVČANOVÁ, Piotr L. WILCZYŃSKI

SYTUACJA GEOPOLITYCZNA SŁOWACJI

Kiedy patrzymy na mapę, wydaje się że Słowacja znajduje się w samym sercu Europy, blisko głównego nurtu wydarzeń. Ale w istocie leży ona daleko od tego nurtu, gdzie dochodzą tylko fale odbite od odległych brzegów
Lubomír Lipták (2011)

Abstrakt:

Z punktu widzenia małych państw geostrategia jest podstawą prowadzonej przez nie polityki zagranicznej, która powinna uwzględniać otoczenie geopolityczne. Otoczenie to podlega zmianom związanym z powstawaniem mocarstw, ich umacnianiem bądź zanikiem. Małe państwa muszą reagować na wszystkie tego typu zmiany uwarunkowań geopolitycznych. Poniższe opracowanie przedstawia geopolityczną pozycję Słowacji, jej specyficzne cechy geostrategiczne w stosunku do państw ościennych i szerszego otoczenia geopolitycznego. Krótkiej charakterystyce poddano kontekst geopolityczny procesu integracji Słowacji w ramach struktur zachodnich.

Słowa kluczowe: Słowacja, geopolityka, geostrategia, potęga, NATO

Wprowadzenie

Podstawowa terminologia w zakresie studiów geopolitycznych i geostrategicznych wciąż cechuje się zbyt dużą niejednoznacznością. Obydwie te dziedziny są rozumiane na wiele sposobów, a zależności między geopolityką i geostrategią rozpatruje się z różnych punktów widzenia. W literaturze często charakteryzuje się geostrategię jako subdyscyplinę geopolityki (Sykulski 2009), podczas gdy w dyskursie politycznym są to równorzędne podmioty (Baczwarow-Suliborski 2002). Zdarzają się i takie przypadki, w których geopolityka uważana jest za podrzędną w stosunku do studiów geostrategicznych (Dobczyński ed. 2013). Jeśli chodzi o rozwój przedmiotowych pojęć, wypada stwierdzić, że termin „geostrategia” pojawił się po II wojnie światowej, zastępując skompromitowaną przez nazistów „geopolitykę”. Wiele analiz de facto geopolitycznych, wykonanych zostało wówczas pod szyldem geostrategii, którą zaczęto traktować jako nadrzędną w stosunku do geopolityki. Obecnie uważa się geostrategię jako geopolitykę czasu wojny, lub geopolitykę w

sposób szczególnie uwzględniającą aspekt militarny. Takie rozumienie geostrategii jest dość rozpowszechnione chociaż samo wyrażenie „strategia” dawno przestało być wyłącznym atrybutem działań prowadzonych przez siły zbrojne i upowszechniło się m.in. w sferze rywalizacji gospodarczej. Z kolei Leszek Moczulski napisał, że geostrategia jest częścią geopolityki, która koncentruje się zarówno na rywalizacji zarówno w warunkach wojny jak i pokoju (Moczulski 2009). Rywalizacja ta jest jednakże silnie związana z uwarunkowaniami geopolitycznymi.

U większości autorów dominuje przekonanie, zgodnie z którym badania geostrategiczne prowadzi się w kontekście zagadnień militarnych. Ich związek z geopolityką bywa wąty, ale bez geopolitycznego podłoża, koncepcje geostrategiczne tracą głębokie uzasadnienie i naukową wartość. Z tego względu należy zgodzić się z C. Jeanem (2003), który proponuje koncepcję geostrategii jako „geopolityki militarnej”. Podejście takie jest wskazane zwłaszcza w kontekście wypowiedzi, których autorzy właśnie geopolitykę uważają błędnie za dziedzinę związaną z wojną. Christopher Fettweis stwierdził wręcz, że w okresach pokoju analizy geopolityczne tracą rację bytu (Fettweis, 2015; por. także Wilczyński 2014). Traktując takie oświadczenia jako nieuzasadnione, można sformułować twierdzenie, że przedmiotem geostrategicznych analiz są geopolityczne uwarunkowania funkcjonowania państwa, pozwalające ocenić stopień zrównoważenia fizycznych i społeczno-ekonomicznych oddziaływań, w porównaniu do sąsiednich państw. Częścią tych analiz powinny być bardziej szczegółowe oceny specyficznych cech geograficznych wpływających na pozycję państwa i jego znaczenie w szerszym otoczeniu geopolitycznym. Oceny te mogą stanowić niezbędny element wspomagający rozwój doktryn militarnych wielkich mocarstw, jak i formułowanie interesów narodowych państw średnich i małych.

Z punktu widzenia małych i średnich państw geostrategia jest więc przede wszystkim podstawą prowadzonej przez nie polityki zagranicznej, która powinna uwzględniać otoczenie geopolityczne w którym państwo działa. Otoczenie to podlega zmianom związanym z powstawaniem mocarstw, ich umacnianiem bądź zanikiem. Małe i średnie państwa muszą reagować na wszystkie tego typu zmiany. Państwo zatem powinno akceptować geostrategię, która odzwierciedla obiektywnie istniejące uwarunkowania geopolityczne (Dobczyński ed. 2013). Poniższe opracowanie przedstawia geopolityczną pozycję Słowacji, jej specyficzne cechy geostrategiczne w stosunku do państw ościennych i szerszego otoczenia geopolitycznego. Krótkiej charakterystyce poddano kontekst geopolityczny procesu integracji Słowacji w ramach struktur zachodnich.

Geopolityczna pozycja Słowacji

Zarówno pod względem wielkości terytorium (49,034 km²), jak i liczby ludności Słowacja jest zaliczana do państw małych, zajmując pod tymi dwoma względami odpowiednio 126 i 110 miejsce wśród państw świata. Mimo, że jej pozycja w rankingach ekonomicznych jest znacznie lepsza, w klasyfikacjach geopolitycznych również występuje ona w grupie państw małych (Bucek et al.

2009). Podczas gdy dawna Czechosłowacja była uważana za państwo średniej wielkości, obydwie jednostki utworzone po jej podziale oceniane są jako małe. Nie tylko geografowie słowaccy, ale także przedstawiciele nauk politycznych podkreślają przynależność Słowacji do grupy państw małych. Geograf słowacki K. Ivanička (1999) pisze, że takie zaszeregowanie wynika zarówno z liczby ludności jak i wielkości terytorium. Z kolei D. Šmihula (2000) uważa, że parametry geograficzne pozwalają określić Słowację jako małe państwo środkowej części Europy.

Wszystkie przytoczone oceny są oparte na podstawowych danych geograficznych, do jakich należy liczba ludności i wielkość terytorium. Tymczasem należy zauważyć, że kryterium „wielkości” państwa jest bardzo niejednoznaczne i nieprecyzyjne. Rozpowszechnione w świadomości społecznej poglądy na państwo, czy jest ono duże, średnie, czy małe, zależy tak od mierzalnych cech ilościowych jak i od subiektywnych wyobrażeń. Na charakter tych ostatnich wpływają postrzeżenia samych obywateli (mniej lub bardziej profesjonalne i uzasadnione), jak i politycznych liderów, a także obserwatorów zagranicznych. Państwo jest więc małe wówczas, kiedy samo prezentuje się jako małe i kiedy inni w ten sposób o nim myślą (Drułák 1997).

Liczebność małych państw w ostatnich dekadach wykazuje wyraźną tendencję rosnącą. Łatwo też zauważyć, że bardzo wiele małych państw świetnie prosperuje i radzi sobie w otoczeniu potężnych sąsiadów. Sytuacja jaka wytworzyła się po zakończeniu „zimnej wojny” sprzyjała powstawaniu małych państw i w wielu przypadkach wydaje się korzystna dla ich rozwoju. Ich gospodarki najwyraźniej korzystają z otwartego systemu globalnej gospodarki (Drułák 1998). Obserwacje te wydają się korzystne także z punktu widzenia potrzeb i oczekiwań Słowacji.

Wielkość państwa nie zależy wyłącznie od jego terytorium i populacji. Przy jej ocenie powinno się uwzględnić także inne czynniki. Wielu autorów akcentuje zagadnienie hierarchicznej typologii państw. Uwzględnia ona zwłaszcza czynnik potęgi państwa, rozumianej jako zdolność do wpływania na zachowania innych państw i ich dostosowywanie do własnych planów. Dzięki wykorzystaniu swojej potęgi nawet małe terytorialnie państwo może osiągać swoje cele polityczne przyczyniając się do określonych, korzystnych dla siebie posunięć ze strony innych, nawet większych państw. Poprzez odpowiednią politykę nawet małe państwo może osiągać określone cele polityczne w innych regionach, wykorzystując działania państw większych i mocarstw. Możliwości tego rodzaju nie są jednak nieograniczone. „Małe” państwo w tym kontekście oznacza więc „słabe” (Drułák 1997). Wspomniane możliwości osiągania celów politycznych są uzależnione od wielu różnorodnych czynników. Podstawowe parametry geograficzne (terytorium i ludność) są tu oczywiście bardzo istotne, ale nie zawsze decydujące. Kiedy patrzymy na Słowację pod kątem jej parametrów geograficznych (ale także możliwości rządu), nieodmiennie dochodzimy do wniosku, że jest ona najmniejsza w porównaniu z innymi

państwami regionu. Trzeba jednak zauważyć, że potęga państwa, od której zależy prowadzona przez nią polityka, uzależniona jest od innych czynników, takich jak potencjał gospodarczy, lokalizacja, rodzaj i stabilność systemu politycznego i instytucji państwowych. Dlatego państwa podobne pod względem parametrów geograficznych mogą dalece różnić się pod względem swojej potęgi. Kiedy uwzględnimy państwa o podobnym do Słowacji potencjale demograficznym (Bośnia i Hercegowina, Dania, Finlandia, Gruzja, Chorwacja, Jordania, Kirgizja, Nikaragua, Papua-Nowa Gwinea, Turkmenia), zauważymy, że jest to grupa bardzo zróżnicowana pod względem potęgi. Słowacja jest w tej grupie jednym z najsilniejszych pod względem potęgi. Należy więc stwierdzić, że pomimo niekorzystnych parametrów geograficznych, które zmuszają zaliczyć Słowację do państw małych, jej pozycja mierzona realną potęgą, prestiżem na arenie międzynarodowej wynikającym ze skuteczności polityki zagranicznej, poziomu gospodarczego, nauki i edukacji, uczestnictwa w procesach integracyjnych i międzynarodowych przedsięwzięciach humanitarnych, jest znacznie wyższa. W dużej mierze bierze się to z wysokiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Słowacji. Pod tym względem w całej tzw. Europie Środkowo-Wschodniej ustępuje ona nieznacznie tylko Słowenii, Czechom i Estonii (Lach 2014). Ponadto, pozycja Słowacji pod względem jej potęgi umacnia się od momentu ogłoszenia deklaracji niepodległości. Warto zauważyć, że według rocznego raportu potęgometrycznego publikowanego przez Polskie Towarzystwo Geopolityczne, spośród grupy analizowanych państw Słowacja osiągnęła największy przyrost potęgi ogólnej w okresie 1992-2013, wyprzedzając pod tym względem Czechy i Polskę (Sulek 2015, s. 27-28).

Ważną cechą charakterystyczną Słowacji jest jej położenie śródlądowe. Brak dostępu do morza zwykle traktowany jest jako utrudnienie negatywnie wpływające na rozwój gospodarczy i osłabiające pozycję geopolityczną. W przypadku Słowacji istotność tego czynnika nie jest zbyt istotna, co wynika ze niezbyt dużych odległości od portów i szlaków morskich, a także z istnienia dogodnego dostępu do drogi wodnej Dunaju. Jak zauważa Klein (2000), "nawet jeżeli Dunaj dotyka tylko fragmentu granicy Słowacji w jej południowo-zachodniej części, jej geopolityczna przestrzeń jest pod silnym wpływem tego europejskiego korytarza komunikacyjnego". Dunaj wzmacnia pozycję Słowacji na gospodarczej i komunikacyjnej mapie Europy, umożliwiając jej połączenie z Balkanami i krajami basenu Morza Śródziemnego. Ponadto, Dunaj wraz z Kanalem Ren-Men-Dunaj łączy Słowację bezpośrednio z Morzem Północnym. Śródlądowa Słowacja powinna korzystać z rozwoju transportu międzynarodowego jako kraj tranzytowy, co jest sprawą istotną w okolicznościach rozwoju handlu międzynarodowego i procesów integracji gospodarczej. Położenie Słowacji i brak dostępu do morza były czynnikami hamującymi rozwój w okresie, kiedy granice polityczne stanowiły realne bariery utrudniające ruch osób, towarów, idei i kapitału. Obecnie, w okolicznościach rozwoju systemu Schengen, do którego Słowacja przystąpiła w 2007 roku,

bariery te przestały istnieć. Równoleżnikowa rozciągłość terytorium Słowacji okaże się szczególnie istotna, kiedy otwarte zostaną szlaki południkowe, łączące kraje nadbałtyckie z Bałkanami (Via Baltica), umożliwiające lepszą współpracę państw zlokalizowanych na obszarze bałtycko-adriatycko-pontyjskiego Międzymorza.

Słowacja w ramach struktur zachodnich

W opinii wielu autorów, wielkie znaczenie dla ukształtowania się słowackiej tożsamości narodowej miały dawne ruchy emancypacyjne i separatystyczne skierowane przeciw Węgrom (Baziur, 2014). Tendencje te zachowywały żywotność nawet w okresach istnienia państwa czechosłowackiego (1918-1939 i 1945-1992). W okresach przelomowych wysiłki Słowaków mające na celu osiągnięcie niepodległości były szczególnie intensywne. Po rozpadzie bloku komunistycznego w latach 1989-1990 zostały one uwieńczone sukcesem 1 stycznia 1993 roku, kiedy proklamowano niepodległą Republikę Słowacką.

Od momentu podziału Czechosłowacji na dwie niepodległe republiki, celem Słowacji stało się potwierdzenie przynależności narodu słowackiego do cywilizacji łacińskiej bez względu na wszelkie polityczne i ekonomiczne konsekwencje tego faktu. Wiązało się to z koniecznością pokonywania wielu trudności, wynikających m.in. z niedostosowania struktury gospodarczej państwa oraz stanu świadomości społecznej kształtowanej w warunkach totalitaryzmu. Uzyskanie niepodległości w 1993 roku stanowiło dla Słowaków z jednej strony upragniony cel, a z drugiej konieczność wzięcia odpowiedzialności za nowe państwo w szczególnie trudnym momencie dziejów. W przeciwieństwie do państw sąsiednich przechodzących także konieczną transformację ustrojową, Słowacja przeszła do roli suwerennego państwa z pozycji słabszej części wcześniej istniejącego państwa. Wynikały stąd określone trudności, których nie doświadczały inne kraje regionu. Korzystne natomiast było to, że natychmiast po proklamowaniu niepodległości Słowacja została uznana przez mocarstwa i większość państw świata.

Począwszy od roku 1993 Słowacja poszukiwała swojej własnej strategii rozwoju i transformacji. Podobnie jak krajom sąsiednim, brakowało Słowacji doświadczenia w radzeniu sobie z nowymi problemami dotyczącymi transformacji ustrojowej i gospodarczej. Poszukiwania te były zakłócane przez wewnętrzne zmiany polityczne. Aż do 1998 roku ambicje integracyjne Słowacji były powstrzymywane przez pewne pociągnięcia polityczne rządu Vladimira Meciar, lidera Ruchu na Rzecz Demokratycznej Słowacji (HZDS). W tym okresie niejednokrotnie dochodziło do sytuacji, w której Słowacja okazywała się nie gotowa do integracji w ramach Unii Europejskiej i NATO. Wewnętrzne zmiany polityczne w tym okresie znacznie utrudniały drogę Słowacji do integracji w ramach struktur zachodnich.

Wkrótce po ogłoszeniu niepodległości, w maju 1993 roku odwiedził Słowację Zbigniew Brzeziński, znany geopolityk amerykański. Na spotkaniu z głównymi liderami młodego państwa słowackiego z Vladimirem Meciarom na czele, Brzeziński zaprezentował alternatywne scenariusze rozwoju sytuacji w Słowacji, gdyby nie znalazła się ona w pierwszej grupie państw przyjętych do struktur zachodnich wraz z innymi krajami Grupy Wyszehradzkiej. Przyszłość Słowacji w takiej sytuacji została scharakteryzowana za pomocą takich określeń jak „przygoda geopolityczna”, której konsekwencją mogłaby stać się „tragedia wszystkich mieszkańców Słowacji” w obliczu utraty bezpieczeństwa wewnętrznego i nieuchronnych konfliktów. Mimo tych ostrzeżeń, rząd Vladimira Meciarza nie wykonał odpowiednich kroków w celu zbliżenia Słowacji ze strukturami zachodnimi. Kraj był postrzegany jako „karpacka demokracja”, co oznaczało autorytarne rządy Ruchu na Rzecz Demokratycznej Słowacji (HZDS) i opóźnianie transformacji politycznej. Używając terminologii Brzezińskiego, rząd Meciarza postanowił poprowadzić Słowację drogą „geopolitycznej przygody”.

Ważną częścią rozwoju sytuacji politycznej w okresie 1993-1997 była dyskusja dotycząca włączenia Słowacji do struktur zachodnich, zwłaszcza do NATO. Vladimír Meciar był przekonany, że Słowacja będzie przyjęta do NATO z uwagi na jej ważną pozycję geopolityczną. Jego słynne powiedzenie „nie bez nas” oparte było na przeświadczeniu o wielkim znaczeniu Słowacji jako mostu łączącego Wschód z Zachodem. Zapominał on jednak o tym, że ocena geopolitycznego i geostrategicznego potencjału Słowacji nie może opierać się na iluzji własnej potęgi i znaczenia. Analityk słowacki Alexander Duleba (1997) wyraził przekonanie, że po wejściu Polski, Czech i Węgier do NATO, dalsza ekspansja tej organizacji będzie zablokowana a Słowacja stanie się częścią „nowej Europy Środkowej”. Oprócz Słowacji będą tam się znajdować takie kraje jak Rumunia, Bułgaria i Ukraina. Wszystkie one nie osiągnęły wystarczającego poziomu transformacji wewnętrznej, aby móc stać się wiarygodnymi i stabilnymi partnerami w ramach struktur zachodnich. Zaliczenie Słowacji do takiej „szarej strefy” byłoby jednoznaczne z polityczną degradacją jej pozycji na arenie międzynarodowej. Predykcja A. Duleby okazała się trafna, kiedy w 1999 roku Słowacja nie uczestniczyła w akcie rozszerzenia NATO, który ograniczony był do Polski, Czech i Węgier. Stało się tak pomimo zmiany retoryki rządu kwestionującej konieczność wejścia Słowacji do tej organizacji. Kulminacją tej zmiany kursu było referendum zarządzone przez rząd w marcu 1997, w którym obywatele wyrazili wolę wejścia Słowacji do NATO. Nie brakowało w tym okresie silnych głosów poparcia dla idei Słowacji jako państwa neutralnego. Takie koncepcje opierały się na założeniu, że Słowacja jest państwem małym i musi polegać na idei neutralności gwarantowanej przez europejskie mocarstwa i państwa ościennie (Carpenter 1994).

W 1998 roku doszło na Słowacji do ważnej zmiany politycznej. W wyniku wyborów rząd Vladimira Meciarza musiał ustąpić i władzę objęła nowa

ekipa, złożona z koalicji byłych partii opozycyjnych. Mikulas Dzurinda który pełnił funkcję premiera w ciągu dwóch kadencji (1998-2006), skoncentrował wysiłki rządu na stabilizacji sytuacji wewnętrznej i transformacji gospodarczej. W polityce zagranicznej priorytetem stało się zintensyfikowanie wysiłków mających na celu wprowadzenie Słowacji do struktur zachodnich. Doprowadziło to do przyjęcia Słowacji do Unii Europejskiej i NATO w 2004 roku. Jednoczesne wejście do strefy Schengen spowodowało, że wschodnia granica Słowacji stała się częścią granicy wielkiego obszaru pozbawionego barier granicznych w ruchu międzynarodowym. Wschodnia granica z Ukrainą, która jest największym sąsiadem Słowacji, stała się największym zagrożeniem dla Słowacji, co wiąże się z konfliktem ukraińsko-rosyjskim. Kolejne zagrożenie wiąże się z funkcjonowaniem szlaków transportu nośników energii z Rosji przez Ukrainę na zachód.

Elity polityczne Słowacji po roku 1998 dążą do modernizacji gospodarczej i prowadzą politykę otwarcia, wspomagając rozwój systemu politycznego zgodnie z oczekiwaniami demokracji zachodnich. Wejście do Unii Europejskiej i NATO istotnie zmieniło status Słowacji i jej postrzeganie. Słowacja poprawiła swoje znaczenie i pozycję na arenie międzynarodowej stając się sojusznikiem najwyższej rozwiniętych państw Zachodu. Ponadto, uczestnictwo w strukturach zachodnich pozwala Słowacji skuteczniej dążyć do osiągania celów politycznych wobec innych państw

Geostrategiczna pozycja Słowacji

Jak już było zaznaczone, podział Czechosłowacji w 1993 roku dla Słowaków oznaczał fundamentalną zmianę geopolityczną. Pozycję słabszej części średniego państwa zamienili oni na suwerenne państwo zaliczane jednak do kategorii małych. Słowacja stała się nowym podmiotem geopolitycznym dla swoich sąsiadów, a jednocześnie nastąpiły zmiany względego znaczenia tych państw z punktu widzenia polityki prowadzonej przez Słowację (Tesař 1994).

Jak wynika z danych zawartych w zestawieniu (Tab. 1 i 2), Słowacja jest niemal pod każdym względem ostatnia w rankingu państw naszej części Europy. Wszyscy sąsiedzi są nie tylko więksi obszarowo, ale także liczniejsi demograficznie. Spośród wszystkich śródlądowych państw w Europie (z wyłączeniem mini państw takich jak San Marino, Liechtenstein, Andorra and Luksemburg), Słowacja charakteryzuje się największą różnicą między wielkością terytorium i liczbą ludności. Sąsiadujące ze Słowacją Czechy mają ludność o 1/3 liczniejszą a Węgry mają prawie dwa razy większe zaludnienie.

Analizując pozycję gospodarczą Słowacji należy podkreślić, że jej potencjał jest najmniejszy spośród analizowanych państw. Inaczej wygląda sytuacja, kiedy dane absolutnej wielkości PKB zamienimy na wielkość przypadającą na 1 mieszkańca. Pod tym względem Słowacja zajmuje trzecią pozycję wśród państw naszej części Europy, ustępując Austrii i Czechom. Z

drugiej strony należy wskazać na duże bezrobocie, którego wskaźnik jest najwyższy spośród analizowanych państw.

Tab. 1. Słowacja i państwa ościenne – podstawowe parametry geograficzne.

Państwo	Obszar (km ²)	Liczba mieszkańców (mln; 2015)	PKB (\$) mld.; 2014)	PKB per capita (\$; 2014)
Słowacja	49 035	5,445	152,6	28 600
Polska	312 885	38,562	954,5	25 100
Ukraina	603 550	44,429	370,8	8 700
Węgry	93 028	9,898	246,4	24 900
Austria	83 871	8,666	395,5	46 400
Czechy	78 867	10,645	314,6	29 900

Źródło: opracowanie własne autorów na podstawie danych z różnych źródeł.

Tab. 2. Słowacja i państwa ościenne – parametry militarne.

Państwo	Wydatki na obronę (\$) mld; 2014)	Liczebność sił zbrojnych (tys., 2014)	Ilość wojska przypadająca na tysiąc ludności	Ilość wojska przypadająca na 100 km ²
Słowacja	1,025	13,50	2,47	27,53
Polska	9,360	120,00	3,11	38,35
Ukraina	4,880	160,00	3,60	26,51
Węgry	1,040	20,00	2,02	21,50
Austria	3,220	29,50	3,40	35,17
Czechy	2,220	21,06	1,98	26,70

Źródło: opracowanie własne autorów na podstawie danych z różnych źródeł.

Analiza sytuacji geostrategicznej powinna obejmować także podstawowe wskaźniki dotyczące obronności. Dostępne dane wykazują, że Słowacja pod tym względem nie różni się istotnie od pozostałych państw naszej części Europy. Budżet Ministerstwa Obrony jest porównywalny z analogicznym na Węgrzech. Również wskaźniki nasycenia wojskiem nie odbiegają od norm pozostałych państw. Pod względem ilości żołnierzy przypadającej na tysiąc mieszkańców Słowacja jest na czwartym miejscu, dystansując Czechy i Węgry. Jeszcze lepiej

wypada ona jeśli porównać stopień w jakim terytorium jest nasycone wojskiem. Pod tym względem Słowacja ustępuje jedynie Polsce i Austrii.

Zakończenie

Słowacja jako jedno z państw postkomunistycznych, dzięki procesowi transformacji ustrojowej i gospodarczej prowadzonemu w warunkach niepodległego państwa, stała się w pełni akceptowanym uczestnikiem społeczności międzynarodowej. Okazało się, że słuszność mieli zwolennicy niepodległości, którzy uważali, że "Słowacja samodzielnie będzie bardziej efektywna na scenie międzynarodowej w wykorzystaniu swojego położenia geograficznego, zasobów naturalnych, oraz potencjału ekonomicznego i ludzkiego, niż w ramach dysfunkcjonalnej, unitarnej Czechosłowacji" (Zatlakaj 1992). Jest tak nawet pomimo tego, że jeszcze obecnie stabilizacja i transformacja system politycznego, ekonomicznego i społecznego nie została zakończona i stanowi w dalszym ciągu wyzwanie dla społeczeństwa i władz (Halás, 2005). Słowacja to kraj o niewielkim, stosunkowo słabo zaludnionym terytorium, o dość ograniczonych zasobach naturalnych i potencjale gospodarczym. Te cechy ograniczają możliwości oddziaływania na arenie międzynarodowej. Rozwój sytuacji geopolitycznej w ostatnich dekadach, a zwłaszcza pojawienie się Słowacji jako suwerennego bytu pozwala zgodzić się z M. Veressem (2005), że proklamowanie niepodległego państwa było kulminacją geopolitycznej ewolucji słowackiego terytorium i warunków dopełnienia etnogenezy słowackiego narodu. Geostrategiczna pozycja Słowacji wśród państw ościennych, oraz skuteczna integracja w ramach struktur zachodnich pozwala wierzyć, że państwo będzie efektywnie wypełniać swoje funkcje i zobowiązania wobec obywateli i narodu słowackiego.

Literatura

1. Baczwiarow, M., Suliborski, A., 2002, *Kompendium wiedzy o geografii geopolitycznej i geopolityce. Terminologia*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Baziur. G., 2014, *Między internacjonalizmem a wielomadziaryzmem*. Instytut Geopolityki, Częstochowa.
3. Buček, J., Gurňák, D., Iřtok, R., Slavík, V., Szöllös, J., 2009, A new state in central Europe – tehe changing political geography, in: *Slovak Geography at the Beginning of the 21st Century*, eds. Ira, V., Lacika, J., GÚ SAV, Bratislava.
4. Drulák, P., 1997, *Co dělat, když jste malý*, „Mezinárodní politika“, vol. 21, nr.5.
5. Drulák, P., 1998, *Malé státy ve velkém tisku*, „Mezinárodní politika“, vol. 22, nr. 7.

6. Dybczyński, A., ed., 2013, *Geopolityka*, Poltext, Warszawa.
7. Duleba, A., 1997, *Geopolitická futurologia pre Slovensko*, „Dominofórum“, vol. 6, nr. 11.
8. Fettweis, Ch., 2015, *On Heartlands and Chessboards: Classical Geopolitics, Then and Now*, Orbis, Spring, s. 233-248.
9. Halás, M., 2005, *Cezhraničné väzby. Cezhraničná spolupráca*, Univerzita Komenského, Bratislava.
10. Ištók, R., 2004, *Politická geografia a geopolitika*. Prešovská univerzita, Prešov.
11. Ivanička, K., 1999, *Slovensko. Genius loci*, Eurostav, Bratislava.
12. Jean, C., 2003, *Geopolityka*, Wrocław.
13. Klein, B., 2000, Náčrt geopolitického vývoja Slovenska do začiatku 20. storočia. In *Pohlady na slovenskú politiku*, Pekník, M. et al., Veda, Bratislava.
14. Lach, Z., 2014, *Analiza poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego i potegi państw Europy Środkowo-Wschodniej*, Przegląd Geopolityczny, tom 9, s. 31-46.
15. Lipták, P., 2011, *Slovensko v 20.storočí*, Kalligram, Bratislava.
16. Moczulski, L., 1999, *Geopolityka. Potega w czasie i przestrzeni*, Bellona, Warszawa.
17. Sulek, M., 2015, *Potega 2015. Międzynarodowy układ sił w procesie zmian. Raport potego metryczny*, Polskie Towarzystwo Geopolityczne, Kraków.
18. Sykulski, L., 2009, *Geopolityka, Słownik terminologiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
19. Šmihula, D., 2000, *Priestor pre Slovensko*, „Literárny týždenník“, vol. 13, nr.5.
20. Verešš, M., 2005, *Slovensko. Formovanie sa územia a národa*, Univerzita Komenského, Bratislava.
21. Tesar, J., 1994, *Slovensko v geopolitickom priestore*, „Slovenské národné noviny“, vol. 4, nr. 24.
22. Wilczyński, W., 2015, *An Examination of Geography and Geopolitics in the Light of Technological Development*, European Journal of Geopolitics, 3.
23. Zatlakaj, P., 1992, *Geopolitické postavenie Slovenska*, „Medzinárodné otázky“, vol. 1, nr. 4.

Summary Geopolitical position of Slovakia

From the perspective of small states geostrategy is the basis of their foreign policies, which should take into account the geopolitical environment. This environment is subjected to change due to the formation of powers, their strengthening or fall. Small states must respond to all such geopolitical changes. This paper presents the geopolitical

position of Slovakia, its unique geostrategic features in comparison to the neighboring countries and the wider geopolitical environment. The geopolitical context of the process of integration of Slovakia in the framework of Western structures was also briefly characterized.

Key words: Slovakia, geopolitics, geostrategy, power, NATO